

Ένα ταξίδι στο χρόνο...
στη μελοποιημένη ποίηση

Γεωμετρική εποχή – 21^{ος} αιώνας

Τι είναι η μελοποιημένη ποίηση;

Με τον όρο «μελοποιημένη ποίηση» θεωρούμε το ποιητικό κείμενο που έχει εκδοθεί σε βιβλίο ή τουλάχιστον έχει δημοσιευτεί σε κάποιο λογοτεχνικό περιοδικό και όχι τους στίχους που έχουν σαφή ποιητικότητα. Μέσω της μελοποιημένης ποίησης, το αρχικό ποίημα το οποίο είναι λιγότερο προσιτό στην πλειοψηφία του αναγνωστικού κοινού, γίνεται τραγούδι φέρνοντας τον κάθε έναν από εμάς πιο κοντά στην ποίηση. Ίσως ο πιο αποτελεσματικός τρόπος για τη διάδοση της ποίησης είναι η μελοποίηση.

Από πού ξεκίνησε;

Την πρώτη μορφή έντεχνης ποίησης και μουσικής την συναντάμε στη μορφή του ομηρικού έπους. Σε αυτά τα χρόνια, οι αοιδοί (ποιητές και μουσικοί ταυτόχρονα) ιστορούσαν - άλλοτε σε συμπόσια κι άλλοτε σε επίσημες γιορτές κι αγώνες- πολεμικές δόξες και κατορθώματα, συνοδεύοντας την απαγγελία τους με τη λύρα ή την κιθάρα. Φήμιος, Θάμυρης, Δημόδοκος είναι ονόματα αοιδών που αναφέρει ο Όμηρος σαν τους πιο ξακουστούς της εποχής του.

7^{ος} - 6^{ος} αιώνας π.Χ

Σε αντίθεση με την επική, η λυρική ποίηση, που αναπτύχθηκε τον 7ο και 6ο αιώνα, εκφράζει υποκειμενικά συναισθήματα του ποιητή. Με τις ωδές, τους παιάνες, τα επινίκια, τα παρθένια, τα επιθαλάμια, ανέδειξαν την άφταστη τέχνη τους σειρά ολόκληρη από λυρικούς ποιητές. Ο Αλκαίος, η Σαπφώ, ο Ανακρέοντας, ο Πίνδαρος, η Κόριννα, ο Στησίχορος είναι οι πιο γνωστοί της εποχής εκείνης.

5^{ος} αιώνας π.Χ

Ο 5ος π.Χ. αιώνας είναι ο αιώνας ακμής της [αττικής τραγωδίας](#) και [κωμωδίας](#), που φαίνεται να έχει τις ρίζες της στη λατρεία του [Διονύσου](#) και ιδιαίτερα στο [διθύραμβο](#) και σε άλλα χορευτικά τραγούδια, όπως τα φαλλικά, με σκωπτικό και άσεμνο πολλές φορές περιεχόμενο. Το νέο αυτό δραματικό είδος έδενε αναπόσπαστα [ποίηση](#), [μουσική](#) και [χορό](#). Έτσι τα χορικά μέρη, τραγουδιόνταν με συνοδεία [αυλού](#), ενώ οι μονόλογοι και οι διάλογοι γίνονταν με συνοδεία [λύρας](#) ή [κιθάρας](#).

Η ενόργανη μουσική (αυλητική και κιθαριστική τέχνη) αναπτύσσεται και αυτή σε πολύ μεγάλο βαθμό από το β' μισό του 5ου αι. π.Χ. Στους διάφορους μουσικούς αγώνες, που διοργανώνονταν, οι καλύτεροι αυλητές και κιθαρωδοί, έπαιρναν χρηματικά ή άλλου είδους βραβεία. Ανάμεσά τους ακουστός ο αυλητής [Σακάδας](#), θριαμβευτής στους Δελφικούς αγώνες, και ο Τιμόθεος από τη Μίλητο. Η ενόργανη αυτή συνοδεία του τραγουδιού, χρησιμοποιούσε, πολλές φορές, διάφορα μετρικά μελωδικά στολίδια, χωρίς όμως αυτό να σημαίνει πως αλλοιωνόταν έτσι, και ο μονόφωνος χαρακτήρας της μουσικής, αφού μοναδικός σκοπός του ενόργανου ήχου, ήταν η υπογράμμιση του ρυθμού, που λογαριαζόταν ως το βασικότερο στοιχείο της μουσικής.

Η μελοποιημένη ποίηση, μεταξύ άλλων, συνδέθηκε με περιόδους ορόσημα της σύγχρονης Νεοελληνικής Ιστορίας, όπως η Μικρασιατική Καταστροφή, η Αντίσταση και η Κατοχή, ο Εμφύλιος, η Δικτατορία. Τέτοια παραδείγματα είναι:

- Δημοτικά τραγούδια
- Ύμνος στην Ελευθερία (Διονύσιος Σολωμός)
- Διαφωτισμός (Ρήγας Φεραίος)

Μελοποιημένη ποίηση στη σύγχρονη εποχή

Η παρουσία του μελοποιημένου ποιητικού λόγου στη σύγχρονη ελληνική δισκογραφία ακολουθεί μια αδιάλειπτη πορεία από το ξεκίνημά της, στο δεύτερο μισό του 20ου αιώνα, με τις πρώτες μελοποιήσεις μεγάλων ποιητών από τους προπάτορες του είδους, Μίκη Θεοδωράκη και Μάνο Χατζιδάκι, μέχρι σήμερα.

20^{ος} αιώνας

Ας πάρουμε τα πράγματα από την αφετηρία τους. Ήδη στα 1945 ο εικοσάχρονος τότε Θεοδωράκης συνθέτει στην Αθήνα, τραγούδια πάνω σε ποιήματα του Μήτσου Λυγίζου («Πέντε ναύτες»), του Φώτη Αγγουλέ («Νανούρισμα»), του Ιωάννη Γρυπάρη («Πάθος»), του Λορέντζου Μαβίλη («Έρωσ και θάνατος», «Λήθη») τα οποία αποτελούν προάγγελο του έντεχνου λόγου, δηλαδή, του λόγου των ποιητών που θα μελοποιήσει λίγα χρόνια αργότερα με σκοπό τη γνωριμία τους στον λαό. Στα 1956-57 ο Μάνος Χατζιδάκις συνθέτει τέσσερα τραγούδια πάνω στο έργο του Μπέρτολτ Μπρεχτ, «Ο κύκλος με την κιμωλία», σε μετάφραση Οδυσσέα Ελύτη για τις ανάγκες της παράστασης που ανέβηκε από το Θέατρο Τέχνης του Καρόλου Κουν, στις αρχές του 1957. Η εξέλιξη της μελοποίησης ποιημάτων, ως γνωστόν, έλαβε στη συνέχεια τεράστιες διαστάσεις και ποιήματα των μεγαλύτερων ποιητών μας μπήκαν στα χείλη του ανώνυμου πλήθους αποτελώντας για δεκαετίες τη ραχοκοκαλιά του νεοελληνικού πολιτισμού συντροφεύοντάς τον στις χαρές και στις λύπες του, στις περιόδους ανεμελιάς και στις κρίσιμες ιστορικές φάσεις της ιστορίας του, όπως π.χ. η περίοδος της δικτατορίας.

Ένα παράδειγμα μελοποιημένης ποίησης αυτής της περιόδου:

<https://www.youtube.com/watch?v=zjDty9V9FEI> (Νανούρισμα από τους Πέντε ναύτες του Φώτη Αγγουλέ)

Και τέλος, ο 21^{ος} αιώνας

Οι σύγχρονοι συνθέτες και τραγουδοποιοί αναμφίβολα τις τελευταίες δεκαετίες και κυρίως την πρώτη δεκαετία του 21ου αιώνα που διανύουμε, εμφανίζονται πιο «ανοικτοί» από ποτέ, αν κρίνουμε από τα έργα που μας έχουν παρουσιάσει. Αυτό σημαίνει πως τα τελευταία χρόνια στο χώρο της ελληνικής δισκογραφίας συναντάμε εξίσου μελοποιήσεις **κλασικών ποιητών** (ως προς τη «θητεία» τους στην δισκογραφημένη μελοποιημένη ποίηση, βλ. Ρίτσος, Καβάφης κ.ά.) αλλά και ποιητών όπως ο Παλαμάς και ο Βρεττάκος **που δεν ανήκουν στο «σύγχρονο» ποιητικό ρεύμα**, όπως και ποιητών συγχρόνων όπως ο Διονύσης Καψάλης και ο Ηλίας Λάγιος. Και δεν είναι τυχαίο το γεγονός πως η δεκαετία του 2000 ξεκινά με μελοποιήσεις ποιημάτων από ελληνικά ροκ-ποπ συγκροτήματα, με άλλα λόγια, από νέα παιδιά που είτε δεν έζησαν την μουσικοποιητική έξαρση των δεκαετιών '60 και '70 είτε δεν είχαν τα ανάλογα μουσικά ακούσματα και ποιητικά αναγνώσματα, όμως βρήκαν στον ποιητικό λόγο το καταφύγιο που δεν φθονούσαν. Χαρακτηριστικό παράδειγμα γι' αυτή την περίοδο αποτελεί ο Ερωτόκριτος (συγκεκριμένα ο αποχαιρετισμός του από την Αρετούσα) σε μια ερμηνεία του Γιάννη Χαρούλη: https://www.youtube.com/watch?v=s2dqEmYs_30

Η κάθε χρονική περίοδος αναδείκνυε και τον ποιητή που άρμοζε με το κλίμα της, είτε λόγω της φύσης του έργου π.χ. πολιτικά ποιήματα είτε εξαιτίας της ισχυρής παρουσίας του στα γράμματα. Αναμφίβολα έπαιξε σημαντικό ρόλο και το φίλτρο της προσωπικότητας του εκάστοτε συνθέτη είτε λόγω των πολιτικών πεποιθήσεών του είτε της μουσικής παιδείας και των επιρροών του. Δεν έλειψαν φυσικά περιπτώσεις μαζικής μελοποίησης ποιητών ως επακόλουθο της δημοφιλίας τους και του σημαίνοντος του έργου τους βλ. **Ρίτσος, Σεφέρης, Ελύτης, Καρυωτάκης.**

Εξετάζοντας πια από μια μεγάλη απόσταση χρόνου όλο το φάσμα της μελοποιημένης ποίησης, καταλήγουμε πάντως στο συμπέρασμα πως σχεδόν το σύνολο των λογοτεχνικών σχολών και των εκπροσώπων τους με τον ένα ή τον άλλο τρόπο βρήκε τη θέση του μέσα στο τραγούδι: από τα πρώτα ποιητικά έπη, της Οδύσσειας και της Ιλιάδας, της Κρητικής λογοτεχνικής Σχολής («Ερωτόκριτος», «Ερωφίλη» κ.ά.), της Νέας Αθηναϊκής Σχολής (Παλαμάς, Δροσίνης, Σουρής κ.ά.), της δεσπόζουσας μέχρι τις μέρες μας Γενιάς του 30' (Σεφέρης, Ελύτης, Εμπειρίκος κ.ά.), της 1ης Μεταπολεμικής Γενιάς (Καρούζος, Λειβαδίτης, Αναγνωστάκης κ.ά.) της 2ης Μεταπολεμικής Γενιάς (Δημουλά, Λεοντάρης κ.ά.) της Γενιάς του 70' (Κοντός, Γκανάς, Μαστοράκη κ.ά.).

Πηγές άντλησης πληροφοριών

- <http://www.ogdoo.gr/erevna/thema/melopoiimeni-poiisi-2000-2012-a-meros-af>
- <https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A0%CF%8D%CE%BB%CE%B7:%CE%9A%CF%8D%CF%81%CE%B9%CE%B1>

Μαθητές που συμμετείχαν:

- Πατσιμάς Χρήστος
- Πολιτάκη Ανδρομάχη
- Πολυδωροπούλου Σοφία
- Σαρλικιώτης Στέλιος
- Σίσκιν Νίκος
- Σκούρας Αντώνης

ΤΕΛΟΣ